

1. משנה יג - רבי אלעזר בן שמוע אומר, יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשליך, וכבוד חברך כמורא רבך, ומורא רבך כמורא שמים:

2. ר"ע מברטנורה - יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשליך. שכן מצינו במשה שאמר ליהושע תלמידו בחר לנו אנשים (שמות יז), עשאו שוה לו: וכבוד חברך כמורא רבך. דאמר ליה אהרן למשה בי אדני (במדבר יב), ואחיו גדול ממנו בשנים הנה וקרי ליה אדני: ומורא רבך כמורא שמים. דכתיב (שם י"א) אדני משה קלאם, כלם מן העולם, כיון שמרדו בך קאלו מרדו בהקדוש ברוך הוא וחיבים קליה:

3. גמרא ב"מ לג. - אמר עולא: תלמידי חכמים שבבבל, עומדין זה מפני זה, וקורעין זה על זה, כדין תלמיד לרב (המובהק ועומדים כשרואהו ולא רק בארבע אמות וקורעים קריעה שלא מתאחה, משום שהיו יושבין תמיד בבית המדרש ביחד, ומקשין ומתריצין, וכולם למדים זה מזה. לכן כולם רבנים ותלמידים שלמדו זה מזה במקצת וחיבים בכבוד זה בזה)

4. תוי"ט כמורא רבך. כדאמרין בבבא מציעא דף ל"ג ופרש רש"י לפי שיזשבים יחד בבית המדרש ומקשין ומפרקין זה לזה ולמדן זה לזה. עד כאן. ולא שמשוה אותם לגמרי, שאם כן הפל שוה, אלא לענין החבוב הוא, כלומר שיהא חביב עליו כפי שהוא בטבע אוהב וחביב בעיניו לכבוד או לירא מי שהוא מדרגה גדולה מזו. ומלת חביב נמשכת לכלם.

5. מה הקשר בין כבוד התלמיד החבר והרב ?

א. כבוד תלמידך

טו רבי אלעזר בן שמוע אומר: יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשליך: אם אתה רוצה להקים תלמידים אמתיים יראי ה', ואתה רוצה למסור להם את מה שקבלת מרבך, ראה לשמר מאד על כבוד התלמידים, כמו שאתה דואג שלא יבזו אותך, כך תשתדל, אהובי, בני, שלא לבזות את תלמידך. ואז תהיה בטוח שיהיו לך תלמידים יראי ה' וחושבי שמו; כי בדרך כלל מי שמלמד עם תלמידים, והם לא שמים לב לפעמים לאשר מלמדים אותם, על-ידי-זה רבם פועס עליהם ומבזם ברבים, ושופך דמם, ועל-ידי-זה הם נחלשים ונשפרים, והרבה פעמים גם מתרחקים, אבל אם הרב נזהר בכבוד התלמידים כמו על כבודו, אז נכון לבו יהיה בטוח, שיקים תלמידים טובים. "וכבוד חברך כמורא רבך"; ואם אתה רוצה שיהיה לך חבר טוב, אשר הוא יסוד גדול בעבודת ה' יתברך להתחבר עם חברים טובים, וכמו שהזהירנו רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן,

ב. כבוד חברך - לקוטי מוהר"ן לד, ח' - וגם צריך כל אדם לדבר עם חברו ביראת שמים, כדי לקבל התעוררות בלבו מהנקדה שיש בחברו יותר ממנו, כמו שכתוב: "ומקבלין דין מן דין". כי בזה הבחינה שיש בחברו יותר ממנו, זאת הבחינה הוא בחינת נקדה. ושם בהנקדה הזאת, שורה האהבה הנקרא כהן. והנקדה הזאת, הוא בחינת צדיק לגבי חברו. והנקדה הזאת, מאיר ללב חברו,

ג. כבוד רבך

שלושה כתרים הם. יז רבי שמעון אומר, שלשה כמורא שמים; אם אתה הכמונים נחורה שחייבה כְּתָרִים הֵם, כְּתָר תּוֹרָה וְכְתָר רוצה לקבל מרבך, עליך המורה לנהוג זהם כבוד: להחזיר בך יראה מפני כתר תורה. כמינ ציה (ויקרא יט) והדרת פני זקן זה הרב, בדיוק כמו שאפה מפחד ממנו יתברך. והעיד הרב הקדוש ר' שניאור זלמן מליאדי זי"ע (בפעל התניא' והשלחן ערוך), שאיך זכו הוא וכל התלמידים לקבל מרבם הקדוש המגיד ממעזריטש זי"ע? על-ידי גדל ותקף היראה שהיה להם ממנו, שכשרק שמעו התלמידים שרבם סוּחַב אֶת הַרְגָלִים וּבָא (פי היה סובל על רגליו, ולכן בעת שהלך שמעו את גרירת הרגלים), כָּבַר יָשְׁבוּ בְּאֵימָה וּבִירְאָה וּבִפְחָד, בְּרִתָּת וּבְזִיעַ, וּדְיָקָא עַל-יְדֵי-זֶה זְכִינוּ לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה מְאֹד. וְלָכֵן, אֲהוּבֵי בְּנֵי, אִם אֶתָּה רוּצָה לְקַבֵּל מִרְבֶּךָ תּוֹרָה וִירְאָת שָׁמַיִם, תְּכַנִּיס בְּעֶצְמְךָ יְרָאָה, שֶׁתִּתְּרָא מִרְבֶּךָ בְּדִיוֹק כְּמוֹ שֶׁאֶתָּה מִתְּיָרָא מִמֶּנּוּ יִתְּבַרְךָ, וּדְיָקָא עַל-יְדֵי-זֶה תְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה מְאֹד, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה.

6. ברכות כז: - ותניא רבי אליעזר אומר המתפלל אחורי רבו והנותן שלום לרבו והמחזיר שלום לרבו והחולק על ישיבתו של רבו והאומר דבר שלא שמע מפי רבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל

רש"י- אחורי רבו. מראה כאילו הם שוים, יוהרא הוא: **שלום לרבו.** כשאר כל אדם שלום עליך ולא אמר לו שלום עליך רבי:

והחולק על ישיבתו של רבו - המהרש"א - שחולק על שררתו ועל תורתו. **הרמב"ם (ת"ת ה ב) -** איזהו חולק על רבו, זה שקובע לו מדרש ויושב ודורש ומלמד שלא ברשות רבו,

והאומר דבר שלא שמע מפי רבו - המהרש"א - דהיינו דוקא בדבר שאינו מסברא, שהרי מצינו בהרבה מקומות שאמרו חכמים דבר סברא מדעתם. **ורבינו יונה פירש -** שהכוונה על האומר דבר בשם רבו אף שלא שמעו מפיו.

מבאר מרן הראי"ה קוק זצ"ל (עין איה ברכות שם אות ג) שהמתפלל אחורי רבו, מראה בזה שאין רגש היראה מרבו חזק כל כך בו, שהרי אם היתה לו יראה עמוקה בלב, היה מרגיש שמורא רבו מפריע לו מלכוון בתפלתו, וכשהוא מתפלל אחוריו, בקירוב לו, מראה שאין קרבתו עושה עליו רושם חזק כל כך שתפריע לו מתפלתו, וקל לו להסיח דעתו מרבו.

והנותן שלום לרבו, מורה בזה סילוק המורא במה שמשווה את רבו לעצמו. ומי שרבו מקרב אותו ומראה לו סימני חיבה וקירוב, הרי שרגש יראת הכבוד מהרב צריך להתעורר בו, ואם הרב כבר מקדים לו שלום יענה בהכנעה וביראת כבוד, ואחד כזה שמחזיר שלום לרבו שלא בכבוד הראוי, אלא כשאר בני אדם (רש"י ביאר שאינו

אומר: "שלום עליך רבי", הרי שיש בו צד עזות, והרגש של יראת הרב רחוק ממנו. ומתוך כך העזות בו תגבר, ואינו מעיז בתחילה לחלוק על דברי רבו במפורש אלא רק חולק על ישיבתו, שמהפך כוונת דברי הרב נגד הסכמת בני הישיבה והכלל כולו, ומכוון אותם לדעותיו העקומות.

ומתוך סילוף זה, תשתרש בו מידת העזות ביתר תוקף, ויבוא אח"כ גם לבדות לו בדיות חדשות, שלא נמצא להם שרש וענף בתורה כולה, ומתחיל לומר דברים שלא שמע מפי רבו, בעזות מצח וגילוי פנים בתורה שלא כהלכה, וכל זה משתלשל ממיעוט ההכרה בגדולת רבו. ואחד כזה גורם לשכינה שתסתלק מישראל, ע"י עקירת דברי הרב לגמרי, בחלקו עליהם בגילוי פנים, והורס את יסודות הקבלה והמסורת בישראל, וזהו סילוף שכינה. כי שכינה שורה בישראל לפי מידת קיום חוקי התורה, המתנה בהוקרת והגדלת ערכם של רבותינו ודבריהם הנאמרים באמת.

ומורא רבך כמורא שמים

בגמרא (בבא קמא מא, ב) אמרו ששמעון העמסוני היה דורש כל 'אתין' שבתורה, כיון שבא ל"את ה' אלקיך תירא" פירש, עד שבא רבי עקיבא ולימד: "את ה' אלקיך תירא", לרבות תלמידי חכמים.

לימד בזה רבי עקיבא שהדרך האמיתית של היראה בפני ה' היא שהאדם יבטל את כל ישותו ומהותו מפני אור ה', וירגיש "דלית ליה מגרמיה כלום", ותלמידי חכמים האמיתיים הם הם שזוכים ליראה עליונה זו. ולכן גם היראה שמתיראים מפניהם אינה יראה מהם, אלא מפני אור ה', החדור בקרבם, והיראה שיראים מפניהם - יראת ה' היא. ולא עוד אלא שבלי היראה מן הת"ח, אי אפשר להגיע גם לידי יראת שמים אמיתית, וכמו כן אי אפשר להיות דבוק בהקב"ה מבלי דבקות בתלמידי חכמים (עיין כתובות קי:).

(מדרן הגרי"מ חרל"פ זצ"ל, מי מרום ח"ה עמ' רלב)